

Igor Cașu

Igor Șarov (coord.)

Virgil Pâslariuc

Flavius Solomon

Pavel Cerbușcă

ISTORIA

românilor și universală

Manual pentru clasa a XII-a

CARTIER
e d u c a ț i o n a l

Elaborat conform Curriculumului disciplinar în vigoare și aprobat prin Ordinul Ministrului nr. 874 din 1 august 2013.
Editat din sursele financiare ale Fondului Special pentru Manuale.

Comisia de experți:

Sergiu Musteață, *dr., conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă”, mun. Chișinău;*
Diana Dumitru, *doctor în istorie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă”, mun. Chișinău;*
Carol Capița, *doctor în istorie, Universitatea București, România;*
Varvara Chiperi, *profesoară de istorie, grad didactic superior, Liceul Teoretic „O. Ghibu”, or. Orhei;*
Vera Balan, *profesoară de istorie, grad didactic superior, Liceul Teoretic „P. Ștefănuță”, or. Ialoveni.*

Recenzenți:

Valentina Olaru, *profesoară de istorie, grad didactic superior, Liceul Teoretic „L. Blaga”, mun. Chișinău;*
Alexandru Leșanu, *specialist în istorie contemporană, magistrul în istorie, PhD candidate George Mason University (SUA),
Facultatea de Istorie și Filosofie, USM, mun. Chișinău;*
Mariana Copacinschi, *licențiat în filologie, magistrul în psihopedagogie, psiholog, Centrul Internațional „La Strada”;*
Mihai Bacinschi, *director artistic al Editurii ARC.*

CARTIER

Publicată de Editura CARTIER
Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD 2012.
Tel./fax: 022 24 05 87, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
www.cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune
din România și Republica Moldova.*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel./fax: 022 24 10 00.
Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 022 21 42 03.

Colecția *Cartier educațional* este coordonată de Liliana Nicolaescu-Onofrei

Editor: Gheorghe Erizanu

Lectori: Em. Galaicu-Păun, Valentin Guțu

Coperta: Vitalie Coroban

Credit fotografic și hărți: *Unimedia*, Agenția de Stat *Moldpres*, Editura *Cartdidact*, revista *Punkt*, *PRO TV*,
Mihai Potârniche, Mihai Vengher, Andrei Mardari, Nicolae Pojoga, Igor Cașu, Nicolas Trifon, Valeriu Pasat

Design/tehnoredactare: Mircea Cojocaru

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Combinatul Poligrafic (nr. 30 905)

Igor Cașu, Igor Șarov (coord.), Virgil Păslariuc, Flavius Solomon, Pavel Cerbușcă
ISTORIA ROMÂNILOR ȘI UNIVERSALĂ. MANUAL PENTRU CLASA A XII-A
Ediția I, august 2013

© 2013 Editura Cartier pentru prezenta ediție.

Toate drepturile rezervate. Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Istoria românilor și universală: Man. pentru cl. a 12-a/Igor Cașu, Igor Șarov, Virgil Păslariuc [et al.]. –
Chișinău: Cartier, 2013 (Combinatul Poligrafic). – 144 p. – (Colecția „Cartier educațional”).

ISBN 978-9975-79-843-3.

94(=135.1)+94(100)(075.3)

I-87

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației al Republicii Moldova

Școala/Liceul _____
Manualul nr. _____

Anul	Numele și prenumele elevului care a primit manualul	Anul școlar	Starea manualului	
			la primire	la returnare
1				
2				
3				
4				
5				

- Profesorul trebuie să controleze dacă numele elevului este scris corect.
- Elevii cărora le este destinat manualul nu trebuie să facă niciun fel de notații pe pagini.
- Rugăm ca manualele să fie păstrate cât mai îngrijit.
- Starea manualului se va înscrice folosind termenii: nouă, bună, îngrijită, nesatisfăcătoare, proastă.

Introducere

Manualul de față a fost elaborat pe baza Curriculumului modernizat pentru clasa a XII-a (2010), aprobat de Ministerul Educației și axat pe procesul de formare a competențelor.

Sub aspectul conținutului sunt prezentate într-un mod accesibil temele și conceptele de bază cu privire la provocările cu care se confruntă umanitatea în perioada contemporană. În manual sunt abordate în context problematic conținuturile și evenimentele istorice, care corespund segmentului cronologic încadrat între sfârșitul Primului Război Mondial și zilele noastre, în cele trei registre spațiale: universal, românesc și local. Din punctul de vedere al economiei lucrării, raportul dintre „universal” și „național” s-a conformat prevederilor curriculare (40%-60%).

În secolul al XX-lea au fost înregistrate mari transformări în diverse domenii (demografic, social, economic, politic și cultural), descoperiri importante în știință și tehnică, noi curente cultural-artistice și modalități de comunicare etc. Totodată, în această perioadă, umanitatea a cunoscut cele mai sângeroase războaie, a trecut prin experiența unor regimuri totalitare, s-a confruntat cu cataclisme naturale și epidemii care au luat milioane de vieți etc.

Sub aspect didactic, în manual sunt propuse diverse informații textuale, care pot fi analizate din perspectiva gândirii critice, prin intermediul documentelor istorice, ilustrațiilor, materialelor cartografice. Sarcinile propuse au diferite niveluri de complexitate și, bazându-se pe inteligențele multiple, îl invită pe elev să reflecteze asupra cauzelor ce au produs schimbări majore în perioada contemporană, asupra consecințelor și semnificațiilor acestora. Pentru atingerea obiectivelor propuse, manualul cuprinde un șir de studii de caz, teme de sinteză și evaluare, care sunt utile atât pentru cadrele didactice, cât și pentru elevi.

Autorii

Cuprins

Introducere	3
Capitolul 1. VIAȚA POLITICĂ ȘI RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ÎN SECOLUL AL XX-LEA	5
1. Regimuri democratice, autoritare și totalitare în perioada contemporană	6
2. Relațiile internaționale în secolul al XX-lea	12
3. Războaiele ca fenomene ale secolului al XX-lea	18
4. Viața politică în România interbelică	22
5. Basarabia și România în cel de-al Doilea Război Mondial, 1939–1945	27
6. Represiuni politice în RSS Moldovenească și în România comunistă	32
7. Sinteză și evaluare	37
Capitolul 2. ECONOMIE ȘI SOCIETATE ÎN PERIOADA CONTEMPORANĂ	39
1. Evoluția economiei în secolul al XX-lea	40
2. Societate și economie în România interbelică, 1918–1940	44
3. Societate și economie în RSS Moldovenească, 1940–1941, 1944–1989	49
4. Societate și economie în România comunistă, 1947–1989	54
5. Integrarea economică europeană	59
6. Știința și tehnica în perioada contemporană	63
7. Sinteză și evaluare	67
Capitolul 3. PROBLEMA IDENTITARĂ ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ	69
1. Evoluția națiunilor și situația minorităților din Europa în perioada interbelică	70
2. Situația grupurilor etnice în România interbelică. Specificul Basarabiei	74
3. Problematika etnică în Europa după cel de-al Doilea Război Mondial	78
4. Identități colective în România și în Republica Moldova în perioada comunistă și postcomunistă	82
5. Sinteză și evaluare	86
Capitolul 4. REPUBLICA MOLDOVA ȘI ROMÂNIA DUPĂ 1989	88
1. Mișcarea de eliberare națională din RSSM și Revoluția Română de la 1989	89
2. Politica internă în Republica Moldova și în România	93
3. Politica externă a Republicii Moldova și a României. Integrarea europeană	97
4. Relațiile dintre Republica Moldova și România	101
5. Studiu de caz: Conflictul transnistrean	103
6. Sinteză și evaluare	105
Capitolul 5. CULTURA ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ	107
1. Arta contemporană	108
2. Cultura de masă	112
3. Mass-media	116
4. Studiu de caz: Rolul tehnologiilor informaționale în viața omului	120
5. Sinteză și evaluare	122
Capitolul 6. PROBLEME GLOBALE ALE LUMII CONTEMPORANE	124
1. Problema demografică, a sărăciei și a subnutriției	125
2. Problema sănătății și a lichidării analfabetismului	129
3. Studiu de caz: Încălzirea globală și efectele ei	133
4. Sinteză și evaluare	135
Anexe	
Harta deportărilor în masă în URSS	137
Harta Europei în perioada interbelică (1918–1939)	138
Harta Imperiilor coloniale în perioada interbelică	140
Harta Europei după anul 1989	142

Viața politică și relațiile internaționale în secolul al XX-lea

◆ Problematika epocii

În secolul al XX-lea societățile democratice sunt preferabile în raport cu alte sisteme de guvernare, deoarece nu se bazează pe constrângere, ci pe consens. La baza societăților democratice este pus principiul suveranității poporului, bazat pe guvernarea majorității. În statele cu regim totalitar, statul sau un partid politic controlează toate domeniile vieții sociale și individuale, în care nu se face distincție între aspectele public, politic și privat.

Indicator rutier din Basarabia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial

Dacă rivalitățile din epocile anterioare se bazau pe diferențe de ordin religios, interese economice, geopolitice și altele, în secolul al XX-lea apare o nouă dimensiune, cea ideologică, care ține de natura regimului politic. Acest factor, împreună cu progresul științific și tehnologic, care duc la perfecționarea armamentului și a mijloacelor de distrugere în masă, transformă competiția dintre state sau dintre unele alianțe de state în rivalități de proporții.

În secolul al XX-lea au avut loc o serie de războaie, printre care cele mai dezastruoase au fost Primul și al Doilea Război Mondial. Primul Război Mondial a izbucnit ca urmare a dorinței marilor puteri europene de a-și împărți sferile de influență în Europa, Africa și Asia. Urmările acestuia vor fi catastrofale pentru toate părțile beligerante.

Cel de al Doilea Război Mondial reprezintă a doua încercare eșuată a Germaniei, după cea din 1914, de a-și impune prin forța armelor hegemonia continentală și, ulterior, cea globală. Pierderile umane ale celei de-a doua conflagrații mondiale le-au depășit prin cruzime și număr pe cele din toată istoria uma-

nității. În timpul conflictului din 1914–1918 are loc exterminarea în masă pe criteriul rasial a armenilor, iar în cel din 1939–1945, a evreilor, precum și a țigănilor (romilor).

Pentru a stopa războaiele, politicienii sunt nevoiți să caute căi de soluționare a problemelor pe cale diplomatică. Crearea Ligii Națiunilor a avut drept menire salvarea păcii prin respectarea noii ordini mondiale, dar în mare parte aceasta a suferit un eșec.

Relațiile internaționale după 1945 sunt caracterizate de confruntarea ideologică dintre două supraputeri mondiale, Statele Unite și Uniunea Sovietică, precum și aliații lor. Concurența dintre cele două blocuri de state, afirmată și pe plan politic, militar și economic, nu degerează într-un conflict direct întrucât există riscul unei catastrofe nucleare, care ar afecta ambele părți în egală măsură. Războiul Rece nu începe cu o declarație convențională de război și nici nu se încheie cu un tratat de pace. În interiorul acestei perioade distingem o fază de paroxism și alta de destindere.

Crearea ONU și a altor organisme internaționale a contribuit esențial la căutarea căilor de soluționare a conflictelor prin negociere și compromis.

◆ Conținuturi

- Regimuri democratice, autoritare și totalitare în perioada contemporană
- Relațiile internaționale în perioada contemporană
- Războaiele mondiale ca fenomene ale secolului al XX-lea
- Relațiile internaționale în perioada postbelică

◆ Noțiuni

- Regim democratic
- Totalitarism
- Fascism
- Comunism
- Pluralism politic
- Securitate colectivă

1 Regimuri democratice, autoritare și totalitare în perioada contemporană

Secolul al XX-lea este cunoscut ca o epocă în care se intensifică competiția între anumite state ce împărtășesc ideologii politice opuse. Dacă rivalitățile din epocile anterioare se bazau pe diferențe de ordin religios sau economic, în secolul al XX-lea apare o nouă dimensiune, cea ideologică, ce ține de natura regimului politic. Acest factor, concomitent cu progresul științific și tehnologic (care duc la perfecționarea armamentului și a mijloacelor de distrugere în masă), accentuează contradicțiile dintre state și regimuri.

E V O C A R E

- Care este esența regimului totalitar?
- Cum a evoluat pe parcursul istoriei lupta popoarelor pentru democrație?

„Democrația este cea mai rea formă de guvernare, cu excepția tuturor celorlalte!”
Winston Churchill (1874–1965)

V O C A B U L A R

Fascism – ideologie apărută în Europa după Primul Război Mondial, care a stat la baza ideologiei unor partide de extremă dreaptă, caracterizându-se prin naționalism extremist, violență și demagogie socială.

Egalitarism – orientarea ideologică prin care se dorea obținerea unei egalități universale, prin introducerea unei repartiții nivelate.

NEP – politica liberalizării economice.

Sistem multipartid – funcționarea în cadrul statului a două sau mai multe partide politice, care se înlocuiesc periodic unul pe altul la putere.

Cea mai aspră competiție se desfășoară între două tipuri de regimuri politice, mai ales în a doua jumătate a secolului al XX-lea, între cele democratice, pe de-o parte, și cele totalitare, pe de alta. O ruptură importantă în acest sens este marcată de Primul Război Mondial, care, din cauza pierderilor umane, a penuriei și a demobilizării a milioane de soldați, a creat premise pentru apariția unor regimuri politice necunoscute anterior, precum comunismul (1917, Rusia), fascismul (1922, Italia) și nazismul (1933, Germania). Fiecare dintre aceste regimuri își are rădăcinile și caracteristicile proprii, dar toate sunt de tip totalitar. Astfel, ele au în comun pretenția de a controla în totalitate societatea și fiecare individ în parte; neagă pluralismul politic și permit existența doar a unui partid; exaltă cultul personalității, al liderului care se pretinde infailibil; instituie cenzura asupra mijloacelor de informare și modelează opinia publică prin propagandă; elementele sociale indezirabile și disidente sunt arestate sau exterminate de către poliția politică; este instituit controlul statului asupra economiei, iar dreptul la proprietate este restrâns sau lichidat, de la caz la caz.

1. Regimuri democratice față în față cu regimurile totalitare și autoritare

Democrația a fost neîntreruptă în decursul secolului al XX-lea numai în statele care aveau o tradiție în acest sens de secole: Marea Britanie, Franța, Statele Unite, Elveția, țările scandinave și altele. Democrațiile incipiente, precum Italia sau Germania, au suferit după Primul Război Mondial în fața dictaturilor. Același lucru s-a întâmplat cu majoritatea statelor din Europa Centrală și de Est: Rusia (1917), Ungaria (1920), Polonia și Lituania (1926), Regatul Iugoslaviei (1929), Letonia și Estonia (1934), Bulgaria (1935), Grecia (1936), România fiind ultima țară din regiune în care s-a instaurat un regim autoritar (1938).

Franklin Delano Roosevelt, președinte al Statelor Unite ale Americii (1933–1945), ales de patru ori în mod democratic

Unul dintre cele mai stabile regimuri democratice în secolul al XX-lea l-a avut Marea Britanie, care poate fi numită patria democrației moderne. Franța la fel a reușit să se mențină în albia democratică, deși în anii '30 asistăm la o creștere a ponderii cetățenilor care susțin o extremă politică sau alta, fascismul sau comunismul.

După cel de-al Doilea Război Mondial, procesele democratice se accentuează în Europa Occidentală, aflată în sfera americană de influență, dar și în America de Nord. Acest lucru s-a evidențiat prin asigurarea unui nivel de viață decent pentru categorii largi ale populației, acces la locuințe, educație, automobile, aparate de uz casnic, televizoare etc. În plan politic, democrațiile occidentale au evoluat în sensul acordării dreptului de vot pentru toate categoriile sociale și rasiale, consolidarea statului de drept, în care fiecare cetățean era egal în fața legii, indiferent de starea lui materială sau funcțiile deținute, contrar a ceea ce se întâmpla în țările comuniste, unde elita comunistă se situa deasupra legilor și s-a transformat într-o „nouă clasă” (Milovan Djilas) de privilegiați.

În schimb, Europa Centrală și de Est cade după 1944 sub stăpânirea Uniunii Sovietice, care instaurează regimuri comuniste totalitare în Țările Baltice, Basarabia (lipsită de o parte a teritoriului în sud și în nord și transformată în

RSS Moldovenească, în cadrul URSS), Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, Bulgaria și Albania. Aceste regimuri supraviețuiesc până în 1989 datorită dominației Moscovei în regiune, prin intermediul a două instituții majore, una de ordin economic, CAER (Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, creat în 1949), alta militară, OTV (Organizația Tratatului de la Varșovia, creată în 1955).

2. Comunismul

Rusia este răvășită de Primul Război Mondial. Lipsa de pâine și de alte produse strict necesare, înfrângerile armatei pe front duc la erodarea încrederii în monarhie, mai exact în țarul Nicolae al II-lea. Acesta e nevoit să abdice în februarie-martie 1917, Rusia devenind republică. În octombrie 1917, pe fondul unei crize de încredere în Guvernul Provizoriu, un partid totalitar, cel al bolșevicilor, în frunte cu Vladimir Ilici Lenin (Ulianov), preia puterea în urma unei lovituri de stat. „Revoluționar de meserie”, Lenin fusese mult timp în exil, în Siberia sau în Europa Occidentală.

În toamna lui 1917 el este cel care convinge bolșevicii că puterea trebuie luată prin forță. Celelalte partide, inclusiv de orientare marxistă ca și bolșevicii, precum menșevicii, sunt împotriva, întrucât ele cred că situația din Rusia nu corespundea condițiilor unei revoluții socialiste de care vorbea Marx.

Partidul bolșevic instaurează, în urma unei lovituri de stat, dictatura unui singur partid. După o coabitare de câteva luni cu

I. V. Stalin, V. I. Lenin și M. I. Kalinin – lideri ai bolșevicilor din Rusia Sovietică

Mausoleul liderului bolșevic Vladimir Lenin,
autor: arhitectul basarabean Alexei Șciusev (1924)

eserii de stânga, toate partidele politice sunt interzise, iar membrii acestora sunt fie executați pe loc, fie deportați, fie expulzați peste hotare. Partidul bolșevic pretinde a deține adevărul absolut și ordonă declanșarea „terorii roșii” (1918).

După moartea lui Lenin (1924) însă, urmașul acestuia, Stalin, va abandona NEP-ul și va reveni la practicile războiului civil. Astfel, în 1929 începe procesul de industrializare și colectivizare a agriculturii, sunt interzise proprietatea privată și relațiile de piață. Țăranii care refuză să intre în colhozuri sunt omorâți prin înfometare sau deportați în Siberia. În anii 1932–1933, peste 8 mln de oameni mor de foame, dintre care 5 mln numai în Ucraina.

În 1939–1941, regimul comunist sovietic extinde represiunile politice împotriva unor oameni nevinovați din alte teritorii, care sunt ocupate prin forța armelor. Este vorba de Basarabia și Bucovina de Nord, anexate de la România în 28 iunie 1940, Țările Baltice, Ucraina de Vest și Bielorusia de Vest. Din fostele teritorii ale României sunt arestate, executate sau deportate, mobilizate forțat la munci silnice cca 90 de mii de persoane numai într-un an de zile, iunie 1940–iunie 1941. Se remarcă în acest sens deportarea în masă din 12–13 iunie 1941, când comuniștii sovietici au trimis în trenuri dotate cu vagoane pentru vite cca 18 500 de persoane din RSSM, sau 32 000 din toate teritoriile românești anexate. Represiunea continuă și

după 1944, când aceste teritorii amintite, inclusiv cele românești, Basarabia și Bucovina de Nord, sunt reocupate de Uniunea Sovietică. În anii imediat postbelici se remarcă foametea organizată din RSSM, în urma căreia mor cel puțin 150 000 de oameni nevinovați de toate naționalitățile, moldoveni, români, ruși, ucraineni, găgăuzi, bulgari etc. Represiunea în Țările Baltice și în alte teritorii reocupate de sovietici după 1944 continuă și cu noi deportări în masă. Deportări de amploare sunt organizate și în RSSM, pe 5–6 iulie 1949, de data asta fiind deportate în Siberia și Kazahstan cca 35 de mii de persoane, scopul principal al căreia era înfricoșarea țăranilor care nu vroiau să renunțe la proprietățile lor și să intre în colhozuri.

După moartea lui Stalin, în martie 1953, succesorii acestuia, în frunte cu Nikita Hrușciiov, condamna public crimele comise de fostul lider bolșevic și recunosc că marea majoritate a victimelor erau nevinovate. Această recunoaștere, care a avut loc la Congresul al XX-lea al PCUS din februarie 1956, șochează oamenii simpli, comunitatea internațională, dar și pe membrii de rând ai partidului comunist. Se renunță la înfometarea organizată, la deportări și execuții în masă.

Lavrenti Pavlovici Beria (1899–1953), vice-comisar al NKVD (1938–1941), vicepreședinte al guvernului URSS pentru securitatea statului (1941–1953)

Dar comunismul nu poate fi reformat, el se bazează pe dictatura partidului unic, cenzură, controlul tuturor mijloacelor de informare, dominarea vieții economice, interzicerea proprietății private, a economiei de piață și, fără îndoială, pe represiune politică.

Noua denumire a poliției politice după Stalin este KGB (Comitetul Securității de Stat), care a jucat un rol central în perpetuarea regimului. Dar pentru a nu fi învinuiți și ei de continuarea practicilor de tip stalinist, succesorii lui Stalin – Hrușciov, Brejnev, Andropov, Cernenko și Gorbaciov – ordonă ca represiunea să fie operată mai discret. Represiunea politică este, prin urmare, redusă, dar ea rămâne la fel de nedreaptă și direcționată împotriva unor oameni inocenți. În loc de deportări și execuții, după 1953 se practică pe larg internarea în spitale psihiatrice, condamnarea la detenție în lagăre de corecție prin muncă, interzicerea obținerii studiilor superioare ș. a.

În RSSM, moldovenii români care cer respectarea dreptului la limba română, la alfabetul latin (interzis din februarie 1941) sau, mai grav, din perspectiva comuniștilor sovietici, unirea cu România sunt condamnați la ani grei de închisoare, internare în spitale psihiatrice sau lagăre de corecție prin muncă. Alți cetățeni, ruși și ucrainenii, critică regimul comunist din perspectiva monopolului partidului asupra puterii în stat ș. a. Regimul comunist se prăbușește înce-

Mao Zedong, fondatorul statului comunist chinez (1893–1976)

pând cu 1989, odată ce Perestroika lansată de Gorbaciov în 1985 nu mai poate fi oprită. Cauzele colapsului URSS și al regimului comunist sunt multiple. Se evidențiază mai ales criza economică, care duce la erodarea totală a încrederii în ideologia comunistă și în proiectul marxist-leninist de organizare a societății. Sfârșitul URSS este grăbit și de renașterea națională a popoarelor non-rușe care nu mai acceptă dominația politică, ideologică și economică a Moscovei. URSS dispare în august 1991, ca urmare a puciului eșuat de la Moscova și a declarării independenței republicilor unionale, inclusiv a Republicii Moldova (27 august 1991).

Iuri Vladimirovici Andropov, președinte al KGB (1967–1982) și Secretar General al CC al PCUS (1982–1984)

Vladimir Aleksandrovici Kriucikov (1924–2007), ultimul șef al KGB-ului sovietic (1988–1991)

A. Despre Constituție

Gaston Doumergue
președinte al Franței
(1924–1931)

„Nimeni nu va respecta Constituția mai bine decât mine; nimeni nu se va situa deasupra partidelor mai mult decât mine, pentru a fi un arbitru imparțial; nimeni nu se va inspira mai mult decât mine din viața Parlamentului, care este expresia suveranității naționale...”

Gaston Doumergue

B. Justificarea „Marii Terori”

„Anul 1937 a fost necesar. Dacă ținem cont că după revoluție am tăiat în dreapta și în stânga, am obținut victorie, însă rămășițele dușmanilor de diferite culori au existat și, în fața primejdiei agresiunii fasciste ce ne amenința, ele s-ar fi putut uni... Eu nu cred că reabilitarea multor conducători militari, reprimați în anul 1937, a fost justă...”

Felix Ciuev despre convingerile ideologice ale lui V. Molotov, 1991

Troika – organ extrajudiciar sovietic care a condamnat milioane de oameni la execuție

C. Despre falimentul comunismului

„Promotorii societății liberale au avut dreptate. După 70 de ani, comunismul s-a dovedit a fi – chiar după mărturisirile liderilor săi – un dezastru economic, politic și moral. Democrația a câștigat în disputa politică dintre Est și Vest. Piața a repurtat victoria în disputa economică.”

Arthur Schlesinger Jr., istoric american

D. Tărâmul morții

„Amplorașia asasinatelor în masă ale lui Stalin este aproape la fel de mare ca a lui Hitler. De fapt, pe timp de pace a fost mai grav. În numele apărării și modernizării Uniunii Sovietice, sub supravegherea lui Stalin au fost înfometate câteva milioane de oameni și au fost împușcate alte trei sferturi de milion în anii '30. Stalin și-a ucis propriii cetățeni cu aceeași eficiență cu care Hitler i-a ucis pe cetățenii altor state. Din cele 14 mln de oameni uciși cu bună știință în zona morții între 1933 și 1945, o treime aparține sovieticilor. Toate cele 14 mln au fost victimele politicii de exterminare sovietice sau naziste, adesea ale interacțiunii dintre Uniunea Sovietică și Germania nazistă, dar niciodată ale războiului dintre ele. Un sfert dintre victime au fost omorâte înainte ca al Doilea Război Mondial să fi început măcar. Alte două sute de mii au murit între 1939 și 1941, când Germania nazistă și Uniunea Sovietică remodelau Europa ca aliata. Moartea celor 14 mln a fost uneori prevăzută în planuri economice sau accelerată de considerente economice, dar nu a fost provocată de necesitatea economică în vreun sens strict. Stalin a știut ce avea să se întâmple când a confiscat hrana țăranilor ucraineni muritori de foame, în 1933, întocmai așa cum Hitler a știut la ce se poate aștepta când i-a lipsit de hrană pe prizonierii sovietici, opt ani mai târziu. În ambele cazuri au murit peste trei milioane de oameni. Sutele de mii de țărani și muncitori sovietici împușcați în timpul Marii Terori din 1937 și 1938 au fost victimele directivelor exprese ale lui Stalin, întocmai cum milioanele de evrei împușcați și gazați între 1941 și 1945 au fost victimele politicii explicite a lui Hitler.

Timothy Snyder,

Tărâmul morții. Europa între Hitler și Stalin,
București, Humanitas, 2012, p. 10–11
(ediție originală – 2010)

Analizează documentele și identifică consecințele regimurilor politice pentru diferite categorii de oameni. Formulează în scris o definiție a regimurilor politice în epoca contemporană.

Studiu de caz

Fascismul și nazismul

Fascismul este un fenomen italian, izvorât din eșecul modernizării politice, economice și sociale a Italiei, accentuat de Primul Război Mondial. Italia a fost nemulțumită de felul în care Conferința de Pace de la Paris a gestionat pretențiile sale teritoriale. Termenul de fascism provine de la organizații numite „fascii”, create de țărani care își revendicau drepturile în raport cu marii proprietari funciari. Benito Mussolini, liderul Partidului Național Fascist, creat în 1919, avea inițial viziuni socialiste, și în prima etapă susținea micii proprietari de terenuri împotriva latifundiarilor. Din 1920, se va alia cu inamicii acestora și cu marii industriași.

Fascismul va veni la putere în urma șantajului, ca rezultat al organizării unui marș asupra Romei, care-l va determina pe regele Victor Emmanuel al III-lea să-l numească pe Mussolini în funcția de prim-ministru (1922). Trecerea la dictatură s-a realizat treptat, votul universal fiind anulat în 1928, când sunt retrase și prerogativele parlamentului. Sunt create corporațiile, în locul sindicatelor, în ideea de a arăta că în Italia nu există conflicte de clasă, ca în URSS. Churchill, parlamentar britanic pe atunci, laudă politica lui Mussolini, spunând că e un model de cum trebuie contracarată amenințarea bolșevică.

Sub influența lui Hitler, Mussolini adoptă o serie de legi rasiale în 1938, îndreptate împotriva evreilor. Hitler este inițial un admirator al lui Mussolini. Venirea acestuia din urmă la putere în 1922 îl încurajează. Încearcă și el preluarea puterii în 1923, la München, dar suferă eșec. Este arestat, elaborând în închisoare textul său programatic *Mein Kampf*, unde își exprimă planurile sale de cucerire a Europei și a lumii întregi, ura față de slavi și evrei. Partidul Național Socialist al Muncitorilor din Germania, preluat de el în 1920, este unul care grupează foștii combatanți de război, nemulțumiți de umilirea țării prin Tratatul de la Versailles (28 iunie 1919).

Inițial revendicările sunt mai ales de ordin social, dar ulterior se va renunța la acestea în favoarea unei apropieri de marii industriași, care îi vor finanța partidul și îl vor aduce la putere. Marea criză economică mondială din 1929 aduce primele rezultate electorale notabile pentru națiști. În alegerile din noiembrie 1932 vor obține 33%, cel mai mult dintre toate partidele. Președintele Hindenburg este nevoit astfel să-l numească cancelar pe Hitler, la 30.01.1933.

Venirea lui Hitler la putere respectă anumite forme legale, ca și în cazul lui Mussolini, prin contrast cu Lenin. Regimul lui Hitler ia denumirea de cel de-al Treilea Reich. Imediat sunt lichidate toate partidele și sindicatele, este instituită cenzura, poliția politică (Gestapo) întemnițează sau execută adversarii politici. Evreii vor fi o țintă predilectă a politicilor represive naziste, Hitler considerând că aceștia, datorită rasei lor, au trădat interesele Germaniei la 1918 (mitul „loviturii cu cuțitul în spate”). Inspirându-se de la Stalin, Hitler introduce primul plan economic în 1936 (de 4 ani, la sovietici era de 5 ani). Ca și în cazul fascismului și al comunismului, voința conducătorului – a Führerului – se află deasupra legilor.

EVALUARE

- Caracterizează societățile democratice.
- Justifică definiția democrației formulată de către A. Lincoln (1865): „...este guvernarea poporului de către popor”, făcând referire la unele state cu asemenea regim politic.
- Argumentează de ce regimul democratic este de preferat în raport cu regimurile totalitare sau autoritare.
- Explică în ce constă natura criminală a regimurilor dictatoriale (stalinist și nazist), analizând politica promovată în unele state din Europa în epoca contemporană.
- Completează un portofoliu cu materiale despre istoria familiei din perioada regimului stalinist în RSS Moldovenească în anii 1940–1941 și 1944–1953.

Hitler și Mussolini, 1940

Compară ideologia nazistă cu cea comunistă și identifice asemănări și deosebiri. Formulează o concluzie despre pericolul ideologiilor radicale și extremiste pentru societate.

2 Relațiile internaționale în epoca contemporană

Până la Primul Război Mondial (1914–1918) relațiile internaționale sunt dominate de *sistemul echilibrului puterii*, adică alianțele dintre marile puteri determină raportul de forțe pe arena europeană și mondială. După 1918, Liga Națiunilor instituie sistemul de *securitate colectivă*. După al Doilea Război Mondial, se impune *sistemul de securitate colectivă generală*, garantul căreia este ONU. În realitate însă, între 1945 și 1991, are loc o competiție între două blocuri mari de state, unul condus de Statele Unite, altul de Uniunea Sovietică. Cele două supraputeri nu se ciocnesc direct, iar *echilibrul terorii* asigură o stabilitate relativă a ordinii mondiale.

E V O C A R E

- Care sunt rezultatele principale ale Primului Război Mondial?
- În ce condiții a avut loc procesul de formare a României Mari în anul 1918?

Ședință a Ligii Națiunilor, Geneva 1920

V O C A B U L A R

Revizionism – politică de nerecunoaștere a unor granițe trasate prin tratate internaționale și efortul de a obține redesenarea lor în funcție de interesele unor state ce se consideră a fi nedreptățite.

Statu-quo – stare de fapt existentă la un moment dat, cu referire la relațiile dintre 2 sau mai multe state, inclusiv la hotarele dintre ele.

1. Primul Război Mondial și echilibrul puterii

Sistemul numit convențional „*echilibrul puterii*” a dominat relațiile internaționale în secolul al XIX-lea. Acestuia îi era specifică alianța dintre două sau mai multe mari puteri împotriva unui stat cu tendințe hegemonice. Anume sistemul echilibrului puterii a dus la declanșarea războiului în 1914, ca urmare a contradicțiilor dintre cele două alianțe

politico-militare, Antanta și Tripla Alianță. Sistemul echilibrului puterii nu ia în calcul interesele statelor mici și mijlocii, considerându-se firesc ca marile puteri să-și împartă între ele sferile de influență (în China, Africa sau Balcani, spre exemplu). Drept urmare, după 1918, se instituie un nou sistem al relațiilor internaționale cu scopul de a elimina deficiențele sistemului internațional bazat pe alianța dintre marile puteri.

2. Relațiile internaționale în perioada interbelică

În perioada interbelică, se prefigurează o nouă paradigmă în relațiile internaționale, anume cea a securității colective care avea drept scop asigurarea securității, integrității teritoriale și independenței tuturor statelor recunoscute pe plan mondial, nu numai a celor mari. Cu alte cuvinte, asistăm la democratizarea relațiilor internaționale, iar instituția care e menită să asigure securitatea statelor și să evite conflictele violente dintre ele este Liga Națiunilor, creată în 1919 la Paris, în cadrul Conferinței de Pace. Liga Națiunilor este astfel prima organizație internațională care își propune să servească drept mediator în litigiile dintre state și să le

rezolve pe cale pașnică. Inițial, țările învinse în Primul Război Mondial, precum Germania, nu fac parte din Liga Națiunilor. Treptat însă vor fi și ele cooptate. În 1926 Germania va deveni membru al Ligii Națiunilor, fiind acceptată chiar în Consiliul organizației, ceea ce echivalează cu recunoașterea statutului de mare putere pe care îl pierduse la 1918. În 1934, după ieșirea Germaniei din Liga Națiunilor, URSS îi ia locul. Uniunea Sovietică va fi la rândul ei eliminată din Liga Națiunilor în 1939, ca urmare a încălcării statutului organizației prin declanșarea războiului împotriva Finlandei (noiembrie 1939-februarie 1940).

Liga Națiunilor avea un sistem de sancțiuni îndreptat împotriva statelor agresoare. Acestea au fost aplicate în câteva rânduri. De exemplu, împotriva Japoniei care a invadat Manciuria în 1931 (parte a Chinei, țară membră a Ligii) sau a Italiei, care în 1935 a pornit război împotriva Etiopiei, unicul stat din Africa membru al Ligii. Lipsa solidarității statelor europene în punerea în aplicare a sancțiunilor economice, dar mai ales a embargoului asupra importurilor de armament, împotriva statelor agresoare a determinat eșecul Ligii Națiunilor în prevenirea unui al doilea război mondial.

3. Relațiile internaționale în al Doilea Război Mondial

Tratatul sovieto-german de neagresiune din 23 august 1939, numit și Pactul Molotov-Ribbentrop a dus la declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial. Germania și URSS și-au împărțit sferile de influență în Europa Centrală și de Est. Conform protocolului adițional secret, primei i-au revenit porțiunea vestică și cea centrală ale Poloniei, iar celei de-a doua – Țările Baltice, partea de est a Poloniei (Ucraina de Vest și Bielorussia de Vest), precum și Basarabia (Bucovina de Nord și Ținutul Herței, ocupate de sovietici în iunie 1940, nu erau menționate). După semnarea acordului din 23 august 1939, Germania a invadat Polonia la 1 septembrie 1939 și astfel a început cel de-al Doilea Război Mondial. Alianța sovieto-germană i-a permis lui Hit-

Liderii coaliției antihitleriste la Conferința de la Teheran, noiembrie 1943

ler să lupte pe frontul de vest și să cucerească în timp record Danemarca și Norvegia (aprilie 1940), precum și Țările de Jos și Franța (mai-iunie 1940). În toamna aceluiași an însă, Hitler a suferit un eșec în „bătălia pentru Anglia”.

Atacul german asupra URSS din iunie 1941 a adus Statele Unite de partea coaliției antinaziste. Premierul britanic Winston Churchill și președintele american Franklin Delano Roosevelt redactează Carta Atlanticeului (august 1941) în care se schițează nevoia creării Națiunilor Unite și principiile de bază ale acesteia, la care va adera ulterior și URSS. Coaliția Națiunilor Unite va ieși învingătoare din al Doilea Război Mondial în urma capitulării Germaniei (8 mai 1945) și a Japoniei (2 septembrie 1945). Noua configurație a hărții politice a lumii a fost stabilită la conferințele de la Teheran (1943), Ialta (1945), Potsdam (1945), Paris (1947).

4. Relațiile internaționale în timpul Războiului Rece

Relațiile dintre statele occidentale și URSS s-au înrăutățit după 1945. Divergențele s-au acutizat din motive ideologice și geopolitice. Germania postbelică a fost împărțită în patru zone de ocupație: sovietică, americană, britanică și franceză, prima evoluând în RDG, iar următoarele trei – în RFG. În Europa de Est, aflată sub ocupație sovietică, au fost impuse regimuri comuniste supuse Moscovei, ceea ce americanii au interpretat

Semnarea Cartei Națiunilor Unite (iunie 1945)

ca o încălcare a acordurilor de la Ialta (februarie 1945), care prevedeau organizarea unor alegeri libere.

Nu numai Europa a fost împărțită în două zone de influență, cea americană în Vest și cea sovietică în Est, dar și întreaga lume. Inițial, americanii dețineau supremația economică și militară întărită și prin faptul că erau unicii care dispuneau de bomba atomică, folosită în Japonia în 1945 (pe 6 august la Hiroshima și pe 9 august la Nagasaki). În 1949 și URSS va obține propria armă nucleară, așa încât pentru câteva decenii se va instaura echilibrul terorii, adică al fricii mutuale de aplicare a armelor nucleare. Cu alte cuvinte, în epoca Războiului Rece din anii 1945–1991, relațiile internaționale au fost caracterizate de sistemul bipolar. Pe lângă echilibrul terorii, altă trăsătură a acestuia a fost lipsa unei declarații formale de război în 1945–1947, precum și lipsa unui tratat formal care să-i pună capăt (1990–1991). Fiecare bloc de state avea și o alianță militară menită să apere interesele sale: Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO, creat la 4 aprilie 1949), dominată de americani, și Organizația Tratatului de la Varșovia (14 mai 1955), controlată de sovietici.

În particular, politica externă americană a fost ghidată în această perioadă de *doctrina Truman* (1946), potrivit căreia SUA trebuiau să evite o ciocnire directă cu URSS și să nu permită acesteia extinderea dincolo

de liniile de demarcație stabilite la 1945. *Doctrina Truman*, inspirată de diplomatul George Kennan, pune accent pe izolarea URSS (*containment*) și nutrea speranța că dificultățile interne ale comunismului vor duce la implozia sistemului. În acest scop SUA vor participa la eliberarea Coreei de Sud (1950–1953) ocupate de Nordul comunist, prin atragerea unei coaliții internaționale largi sub egida ONU. Americanii se vor implica și în războiul din Vietnam, tot în scopul evitării comunizării Sudului, dar vor eșua (1965–1973).

Pe de altă parte, scopurile politicii externe sovietice pot fi rezumate prin formula „nici război, nici pace” (Raymond Aron). În urma încercărilor interne de a reforma radical regimul comunist (Ungaria, 1956) sau revizuirea acestuia (Cehoslovacia, 1968), Moscova formulează așa-numita *doctrină Brejnev*, potrivit căreia statele comuniste (adică URSS) au dreptul de a introduce trupe militare în orice stat-satelit în care vor avea loc evenimente similare. URSS se implică masiv în exportarea revoluțiilor comuniste și în afara Europei, în Africa mai ales. Sprijină regimul lui Fidel Castro din Cuba, care se declară post-factum marxist-leninist pentru a obține sprijinul Moscovei împotriva SUA. Cea din urmă implicare, în emisfera vestică, duce la cea mai mare criză din epoca Războiului Rece, criza din Caraibe, care a fost la limita izbucnirii unui conflict nuclear între cele două supra-

J. F. Kennedy și N. S. Hrușciov, 1962

Mihail Gorbaciov și Ronald Reagan, 1986

puteri (octombrie 1962). O altă implicare masivă a URSS în afara teritoriilor cucerite în 1945 a avut loc în Afganistan (1979–1989), ceea ce a devenit un eșec la fel de dureros pentru sovietici precum a fost Vietnamul pentru americani.

Un rol important în aplanarea conflictelor l-a avut Organizația Națiunilor Unite, creată în 1945 și care, pe lângă aplicarea de sancțiuni economice, are și o armată proprie de intervenție (căștile albastre). Deși ONU veghează oficial la garantarea păcii în lume, marile puteri au un cuvânt greu de spus în relațiile internaționale, precum și în cadrul ONU. Consiliul de Securitate al acesteia este alcătuit din 5 membri permanenți, care nu sunt decât cei cinci învingători principali în cel de-al Doilea Război Mondial: Statele Unite ale Americii, Rusia (fosta URSS), Marea Britanie, Franța și China.

5. Relațiile internaționale după Războiul Rece

Războiul Rece și sistemul bipolar în relațiile internaționale ia sfârșit odată cu dezintegrarea blocului de state comuniste din Europa, în special odată cu dezagregarea Organizației Tratatului de la Varșovia la 3 martie 1991 și colapsul URSS (august 1991). După dispariția Uniunii Sovietice, unii experți au afirmat că lumea a devenit unipolară, adică în care Statele Unite dețin supremația globală fără a avea concurenți pe măsură. Cu toate acestea, Rusia postsovietică, deși nu are capacitățile militare ale defunctei URSS, a cărei moștenitoare de drept este,

joacă încă un rol important pe arena internațională. China comunistă de asemenea are un potențial militar din ce în ce mai important, inclusiv la capitolul arme nucleare, susținut și de o economie viguroasă (din 2012 – a doua din lume, după SUA). În ultimii ani, Japonia, în contextul experimentelor nucleare și amenințărilor venite din partea Coreei de Nord, și-a dezvoltat o armată destul de redutabilă, inclusiv la capitolul apărare antibalistică. Cu alte cuvinte, relațiile internaționale după 1991 sunt caracterizate mai degrabă de multipolarism decât de unipolarism.

Numeroase conflicte armate au afectat lumea de după Războiul Rece. O listă selectivă ar include războaiele din Balcani, Africa (mai ales cele civile), dar și din Orientul Apropiat (de exemplu, războiul civil din Siria, 2012–2013). Nu sunt de neglijat nici conflictele armate din spațiul postsovietic (războiul azero-armean din Carabahul de Munte; războiul ruso-moldovean din Transnistria; războaiele din Cecenia; războiul ruso-georgian, soldat cu pierderea de către Georgia a Osetiei de Sud și a Abhaziei).

O caracteristică esențială a multor conflicte și ciocniri violente de după Războiul Rece este faptul că ele sunt inițiate de actori nonstatali. Cel mai cunoscut caz este cel al organizației islamice extremiste Al-Qaeda, care și-a asumat organizarea atacurilor teroriste de la New York și Washington, D. C. de pe 11 septembrie 2001. Ca urmare a acestui atac, Statele Unite au adoptat așa-numita doctrină Bush, potrivit căreia SUA are dreptul la un atac preventiv asupra unui stat inamic. Cu alte cuvinte, prin comparație cu doctrina Truman, care avea un caracter defensiv, cea din 2002 justifică un război ofensiv. Doctrina Bush a fost aplicată prima dată în războiul din Afganistan (lansat în 2001) și Irak (2002–2012).

După 1991, NATO s-a extins spre Est, incluzând Polonia, Cehia și Ungaria (1999); Slovacia, Slovenia, Lituania, Letonia, Estonia, Bulgaria și România (2004); precum și Albania și Croația (2009).

A. Opinii despre începutul Războiului Rece

1. De la Stettin, pe marea Baltică, la Trieste, pe Adriatică, o cortină de fier a coborât de-a lungul continentului european. În spatele acestei linii, toate capitalele fostelor state ale Europei Centrale și de Est sunt, de acum înainte, incluse în sfera de influență sovietică.

W. Churchill, Fulton, martie 1946

2. SUA nu trebuie să aștepte în viitorul apropiat relații politice strânse cu regimul sovietic. Noi trebuie să privim Uniunea Sovietică drept un rival pe arena politică, și nu ca un partener. Politica sovietică nu va reflecta dragostea abstractă pentru pace

și stabilitate, nici o credință în posibilitatea unei coexistențe pașnice între lumile socialiste și capitaliste, dar mai degrabă o presiune precaută și persistentă în scopul dezbinării și slăbirii tuturor puterilor și influențelor rivale.

G. Kennan, diplomat american la Moscova, 1946

3. În lume s-au format două grupări: pe de-o parte, tabăra imperialistă antidemocratică, care are drept scop esențial instaurarea dominației mondiale, pe de altă parte, s-a creat tabăra antiimperialistă și democratică, al cărei obiectiv esențial este

subminarea imperialismului, întărirea democrației și lichidarea urmelor fascismului.

Andrei Jdanov, ideolog sovietic, septembrie 1947

Apreciază în scris, pe baza opiniilor expuse mai sus, cine a fost responsabil de declanșarea Războiului Rece, Estul sau Vestul?

B. Istoric american despre situația României între 1938 și 1944

Între 1938 și 1940, britanicii au devenit interesați în apărarea independenței României și a altor câteva state din Europa estică (...) Între 1940 și 1944, Marea Britanie și America au încercat să convingă România să se întoarcă împotriva Germaniei și să se alăture Aliaților, la fel ca și să garanteze pentru un stat român postbelic independent și democratic. Prin 1943 a devenit clar că majoritatea Balcanilor va cădea în sfera militară a Armatei Roșii (...) În august 1944, schimbarea militară din România a ajutat semnificativ prin forțarea germanilor să abandoneze majoritatea Balcanilor.

Paul D. Quinlan, Ciocnire asupra României. Politica anglo-americană față de România, 1938-1947, Centrul de Studii Românești, Iași, 1995, p. 155-156

C. Istoric francez despre începutul Războiului Rece

Cotitura din 1947 înseamnă mai degrabă o reafirmare a spiritului „bolșevismului într-o singură țară” extins la bolșevismul în mai multe țări: caracter deopotrivă internațional și ultracentralizat al mișcării, clădită mai mult ca oricând în jurul bastionului sovietic, și dependență strânsă a noilor țări de „democrație populară”; întărirea luptei de clasă în interior și în exterior, apel la vigilența revoluționară în fața comploturilor imperialismului și prioritate acordată luptei împotriva războiului antisovietic. Toate aceste lozinci, care aveau în 1930 un aer de fortăreață asediată, exprimă în 1947 un optimism cuceritor, ca și cum și-ar fi pierdut caracterul extremist, înscriindu-se în linia democrației. Sistemul sovietic a atins ceea ce s-ar putea numi „maturitatea totalitară”: având asupra cetățenilor URSS un control de o perfecțiune fără precedent în istoria omenirii; întinzându-se în mai multe state europene, iar în viitor și la China; întruchipat fiind de un conducător unic, adulat ca soldat, ca filozof și om de stat; și fiind aproape pretutindeni în lume întărit de o forță de iradiere ideologică comparabilă cu puterea de influență a unei religii. Raportul lui Jdanov constituie apoteoza acestui univers sinistru.

François Furet, Trecutul unei iluzii. Eseu despre ideea comunistă în secolul XX, București, Humanitas, 1996, p. 427-428

Studiu de caz

ONU și problemele globale ale umanității

ONU a creat o serie de instituții pentru rezolvarea celor mai importante probleme cu care se confruntă umanitatea. Printre acestea sunt:

UNICEF – fundația ONU pentru protecția drepturilor copiilor, creată în decembrie 1946

FAO – Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură, creată în octombrie 1945

UNESCO – Organizația Națiunilor Unite pentru educație, știință și cultură, creată în noiembrie 1945

WHO – Organizația Mondială a Sănătății, creată în aprilie 1948

UNHCR – Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, creat în decembrie 1950

UNDP – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, apărut în noiembrie 1965

Alte instituții sau subdiviziuni ale ONU se ocupă de multiple alte probleme globale ale lumii în care trăim: SIDA; încălzirea globală; terorismul; problema protejării drepturilor femeilor; asistență umanitară; protecția persoanelor cu dizabilități ș. a.

Cele mai importante contribuții la bugetul ONU, 2013

State membre	Contribuție (% din bugetul ONU)
SUA	22,000 %
Japonia	10,833 %
Germania	7,141 %
Franța	5,593 %
Marea Britanie	5,179 %
China	5,148 %
Italia	4,448 %
Canada	2,984 %
Spania	2,973 %
Brazilia	2,934 %
Rusia	2,438 %
Australia	2,074 %
Coreea de Sud	1,994 %
Mexic	1,842 %
Olanda	1,654 %
Alte state membre	20,765 %

EVALUARE

- Caracterizează noua ordine mondială instaurată după Primul Război Mondial.
- Explică cum avea loc garantarea securității hotarelor prin crearea unor alianțe de state care aveau aceleași interese.
- Elaborează o axă cronologică unde vei indica principalele date și evenimente care au avut loc în perioada interbelică în plan internațional (spațiul universal, european și românesc).
- Localizează pe harta istorică schimbări teritoriale în Europa de Est și Orientul Apropiat în anii 1918–1940.
- Determină specificul evoluției României în relațiile internaționale în anii '20–'30 ai sec. XX.

Ban Ki-moon, secretar general al ONU din 2007

Secretari Generali ai ONU

1946–1953	Trygve Lie	(Norvegia)
1953–1961	Dag Hammarskjöld	(Suedia)
1961–1971	U Thant	(Birmania)
1972–1981	Kurt Waldheim	(Austria)
1982–1991	Javier Perez de Cuellar	(Peru)
1992–1997	Boutros Boutros-Ghali	(Egipt)
1997–2006	Kofi Annan	(Ghana)
2007–	Ban Ki-moon	(Coreea de Sud)

Care este contribuția ONU în lume? Selecționează și notează informații din surse suplimentare despre proiectele realizate de ONU în ultimii 20–30 de ani.